Sonja Veselinović

IMENOVANJE ZABORAVA

Save as (PLATΩ, Beograd, 2005.) Slobodana Zubanovića, zbirka pesama neuobičajenog naziva sa padajućim menijem iz računarskog operativnog sistema na naslovnoj strani, svakako već na prvi pogled privlači pažnju. Pesme iz ove zbirke se, na taj način, povezuju sa domenom elektronskih sistema, koje, inače, odbijamo da povežemo sa stvaralačkom delatnošću što se opire svemu sistemskom, a na koju su stvaraoci i te kako upućeni u svom svakodnevnom životu, pa često i u trenutku nastajanja pesme. Zubanovićeva veristička orijentacija ne može zaobići taj deo stvarnosti koji se, kao konkurencija Trima Svetiteljima („Save as"), jednostavno nameće pesmi.

Jedanaest ciklusa od po četiri pesme, od kojih se svaka sastoji od četiri katrena, svojom strukturom i naslovima upućuju na sferu koju poimamo kao izraz zakonitosti i pravilnosti. Osim asocijacija na ekran računara, na *prozore*, na paralelno i na pravougaono, struktura Zubanovićevih pesama ostvaruje specifičan odnos prema pesničkom nasleđu, prema formalnom sklopu poezije srpske moderne. Pesnik kao da isprobava mogućnosti opcije *template*, pa u zadati kalup četiri katrena sa varirajućom rimom i neophodnom količinom patetičnog tona, uliva različite doze života i bdi nad njima da vidi da li će se održati. Taj „nadev" za pesmu mogu biti sumorni pejzaži velegrada kakva je „Asfaltna baza" ili slika izgorele šibice – „Ušća", „Pohvala plastici", popis događaja jedne „Noći punog Meseca" ili sablasno iščezavanje starice u dimu kontejnera („Predvečerje"). Pojava životinja – golubova, pasa, vrana, puža – u svetu betona i izduvnih gasova, deluje natprirodno, čudesno, jer krši pravilo po kome grad stvara svoje ekvivalente stvorenjima prirode, čopori automobila su u gradu privezani za „metal-parking-bila", a „u selima se tako privezuju konji" („Predvečerje").

Razmišljanje o tome da li je i pevanje neprirodno u takvom svetu, takođe postaje tema Zubanovićevih katrena. U ciklusu „Četiri katrena", koji jedini u naslovu ne nosi asocijacije vezane za kompjutersku terminologiju, nekom vrstom pleonazma, jer i svi ostali ciklusi sadrže pesme od četiri katrena, naglašava se upravo kalup pesme. Pesnik tome pribegava u pokušaju da formu neutralizuje do te mere da bi o pesmi mogao da progovori kao o nečemu neprisutnom – „Istinski put na ovozemaljskom tasu / jeste pesma pomešana sa stvarima" („Katren kao kanon") ili „Moja rečenica je uvek spremna / za rad na krvavom panju, / elegantna, i usavršena u klanju / materijala za večno gladne." („Katren kasapina"). Ciklus „Čuvani dokumenti" već svojim naslovom upućuje na odnos prema tradiciji, a naslovi pojedinih pesama otkrivaju da je reč o pesničkoj tradiciji. Kako se iskazuje „Tuga i opomena" XXI veka? Neprestano pristižu nove sličice sa Interneta, duša mora redovno da se briše, tako da se pokolenja više ne pamte, a simbolika i čarolija lišća bledi pred nemilosrdnom komandom. U pesmama ciklusa „Opcija za strofe", a posebno njihovim naslovima-maksimama („Poezija je rad", „Nijedan dan bez retka", „Poezija nas gleda"), Zubanović iznova naglašava izazov ili prokletstvo pisanja u zadatom okviru, kao i uvek

prisutnu problematiku odnosa između stvaralaštva i društva („Danas, narod oseća kako su / stihovi potrebni samo praznikom." („Poezija nas gleda")).

Posebno se u pesmama poslednjeg ciklusa zbirke *Save as*, pod istim nazivom, ističe suprotnost forme kao zadatosti i pesničke svesti koja promišlja apsurdnost sopstvenog jezika. Ako moderne tehnologije dozvoljavaju da se kupi čak i potrebna količina vremena, kako se pesnički odrediti prema takvom vremenu? Inverzivnost prisutna u poeziji koja teži patetičnom, visokom tonu, spregnuta sa temama koje svojom nepoetičnošću stoje na granici razaranja pesme, razotkriva nam ironijski naboj Zubanovićeve pesme. „Kupio sam količinu vremena / kod internet provajdera; zorom / jedva čekam da se otisnem / u sterilnih prostranstva goru" („Kod internet provajdera"). Specifična uloga u ovoj zbirci pesama dodeljena je rimi. S obzirom na to da su mogućnosti rime uglavnom istražene i iskorišćene, pesnik upravo u tome vidi još jednu karakteristiku zadate forme koja omogućava patetični ton. Prepoznatljivost i očekivanost rima stoji u disparatnoj relaciji prema inventivnom prelivanju motiva, pa se na taj način ostvaruje snažna pesnička slika. Ipak, u nekim slučajevima, takva rima zazvuči i pomalo nategnuto i kakofonično, gotovo kao pokušaj parodije, čime se slabi kontrast sa temom, pa i pesma ostavlja bleđi utisak.

Poslednje dve pesme zbirke, „Save as" i „X.doc", nedvosmisleno ukazuju na konflikt na kome se ova zbirka pesama zasniva. To je konflikt prolaznosti, zamenljivosti, koju dostignuća moderne tehnologije, a posebno računar, simbolišu, i ljudskog pamćenja, bez koga nema identiteta. Mašina u koju zurimo kao što gušteri „sunčev disk posmatraju" nalaže nam, kao što ciklus „Korpa za otpatke" otkriva, da zaboravimo, da obrišemo, i smrt i svoje mrtve. Šta takva besmrtnost čoveka znači do to da on umire svaki dan, da svakodnevno ulazi u „program zore", a onda nestaje u dimu kontejnera, još jedne ikonice na treperavom ekranu? Možda je to što je pesma „nepoznat dokument", x.doc, upravo način da se ona sačuva, da izmakne kratkotrajnom pamćenju mašine i da premreži zaborav od čoveka do čoveka. „U noći kad si niko i ničeg nema / između niti razapetih ponad / tek rođenih, pesma se sprema." („X.doc"). U tom smislu, i naslov ove zbirke pesama možemo shvatiti kao poziv Slobodana Zubanovića da svaki čitalac dopuni ono „save as" svojom niti pesme. Pritom je poželjno da se ne koristimo prečicama, jer ćemo zaobilazni, teži put duže pamtiti. A svakim novim imenom koje ova zbirka bude osvajala u sećanju čitalaca, biće sve istrajnija u nastojanju da i ona zapamti nas, baš ovakve, gotovo zanemele pred ekranom.